

Når psykologrollen ikke er nok

Sidsel Fjelltun
psykolog

Få psykologer er med på å utforme norsk politikk, og fraværet vårt merkes i utformingen av psykisk helsevern. Hvorfor er det sånn, og hva bør vi gjøre med det?

Sidsel Fjelltun. Foto: privat.

Strømmen av pasienter tar ikke slutt. Arbeidsmarkedet for psykologer kjennes som verdens tryggeste: Om jeg lukker øynene, kan jeg se for meg køen av pasienter, en lang, lang rekke. En kunne tro at vi ville være i en slags psykologiens gullalder, men i stedet er min opplevelse at faget har løpt av gårde med oss. Når jeg leser om hvordan nyutdannede kolleger har det i psykisk helsevern, får jeg ikke følelsen av at profesjonen har en hånd på rattet, tvert imot.

Pølsesalg

Psykologifagets nedslagsfelt utvides i en slik grad at selv vi kan synes at det blir for mye. Om noe er vondt eller vanskelig, er det fristende å hente inn en psykolog uavhengig av hva problemet er. Og vi har spilt velvillig med, solgt psykologi som om vi solgte pølser, pekt på behovet for pølse i befolkningen. Vi har sukket over at pølsemakerne er slitne, og at produksjonstempoet kan gå ut over kvaliteten.

Behovet vi selv har skapt, og de problemene det medfører, kan ikke lenger håndteres av hver enkelt psykolog i spesialisthelsetjenesten. Til det er presset for stort.

En profesjon med et slikt konformitetspress er dårlig egnet til å løfte frem sterke stemmer

Psykologforeningen har ingen interesse av å begrense salget, og den norske psykologstanden mangler tilstrekkelig med stemmer som kan si mer enn at dette er problematisk.

Som yrkesgruppe virker vi ute av stand til å ta kollektive grep for å utforme vår egen arbeidshverdag og ta tilbake kontroll over arbeidsforholdene våre. Psykologiens salgbarhet er blitt psykologenes problem: Vårt søkelys på nøytralitet og enkeltpersoner hindrer oss i å ta tydelig stilling – kollektivt. For at psykologi og terapi skal passe til alle anledninger, selger vi også ideen om at psykologi og vi selv utgjør en politisk nøytral tjeneste. Vi sklir inn i alle sammenhenger fordi vi er opptatt av individer, og fordi vi tilpasser oss de forholdene vi blir satt i.

Problemet oppstår når vi ikke lenger vil akseptere forholdene, når vi trenger endring. I møte med samfunnstrender er det ikke tilstrekkelig med opprop for barn og unge eller intervjuer med bekymret rynke. Ei heller krisemeldinger om egne arbeidsforhold. Dersom vi skal få til en endret retning for yrkesgruppen vår, trenger vi å arbeide politisk, og vi trenger en god, gammeldags fagforening.

Psykologrollen står imidlertid i veien for dette arbeidet. Selv om vi har lagt bak oss psykoanalysens tradisjonelle ideal om streng nøytralitet, henger stadig ideen om den nøytrale psykologen igjen. Det bor mer i oss enn omsorg, empatisk konfrontasjon og enkeltpersonfokus, men dette viser seg sjelden i offentligheten. Psykologer er særs vaksomme med å fremme meninger som kan oppfattes som politiske. Nøytraliteten som er så nyttig for oss i terapirommet, blir dessverre en rettesnor også utenfor kontoret.

Nye stemmer

Nye stemmer er Psykologtidsskriftets faste spalte for ikke-spesialister som tør å mene noe. Sidsel Fjelltun er spaltist i maiutgaven. Kommende bidragsytere er Usman Chaudhry, Runa Kongsvik, Håkon E. Coucheron Fredhammer, Helén Ingrid Andreassen og Raymond B. Stangenes.

Les tidligere publiserte innlegg.

Ferniss av vitenskap

Et fag som vårt, basert på samtaler med mennesker og med få konkrete funn å vise til, har måttet jobbe hardt for å få en ferniss av vitenskap over seg. Ved å fremheve psykologen som nøytral og kunnskapsrik kan pasienten tre frem som et objekt som kan undersøkes og behandles med objektive metoder.

Hvordan ser den mest nøytrale psykologen, kanskje dermed den mest vitenskapelige, ut?

Det mest påfallende er hva vi ikke forestiller oss. Vi ser ikke for oss uniformer eller melaninrik hud. Vi ser ikke for oss regnbueflagg i rommet, og langt mindre mer politiske symboler. Vi ser ikke for oss bygda, men byen. Vi ser ikke for oss utdanning fra utlandet. Poenget mitt er ikke at ingen psykologer bryter disse normene, men at normbrudd er merkbare, og gir sanksjoner. En venninne av meg opplevde under studiet å få korreks fordi hun kom med palestinskjerf inn på praksisplassen. Det var aldri i hennes tanker å ha det på under behandling, men selv å gå med det i bygget ble det reagert på. Hennes politiske ytring ble for tydelig.

En profesjon med et slikt konformitetspress er dårlig egnet til å løfte frem sterke stemmer som tør å mene om samfunnet.

Når jeg leser om hvordan nyutdannede kolleger har det i psykisk helsevern, får jeg ikke følelsen av at profesjonen har en hånd på rattet, tvert imot.

Universitetene driver opplæring i profesjonsdisiplin: en definert rolle og klare konsekvenser for avvik. De advarer: Det du sier, påvirker alle psykologer. Vær varsom før du uttaler deg.

Kompisforhold

Dette gir gjenklang i Psykologforeningens opplæring for tillitsvalgte. De fleste fagforeninger fremmer fagforeningens rolle som vaktbikkje og fokuserer på interessekonflikten mellom arbeidstakere og arbeidsgivere, konflikt mellom arbeid og kapital. Psykologforeningen fremmer samarbeid, pragmatikk og oppfordrer til uformell kontakt med arbeidsgiver. Et slikt kompisforhold må nødvendigvis surne om en skal ta de tøffe kampene.

Når jeg leser om nyutdannede psykologer som arbeider under faglig slette forhold, har jeg lurt på hvorfor de tillitsvalgte ikke tar tak i dette, men nå forstår jeg hva de mangler: ledelse og oppbakking fra fagforeningen, klarsignal til å ta tak, og en helt annen rolleforståelse enn den Psykologforeningen står for. Det er ikke utenkelig å samarbeide på tvers av helseforetak og finne en felles dag der alle kan sende avviksmelding. Den aksjonen ville nådd media, og kanskje også et politisk øre. I stedet virker det ofte som om Psykologforeningen og vi som enkeltpersoner setter psykologrollen foran psykologene.

Jo flere som slutter i spesialisthelsetjenesten, jo flere som arbeider med dårlige pensjonsvilkår og få sykerettigheter i det private, jo mer virker nøytralitetsprinsippet som et problem enn en løsning. I en slik situasjon kunne en tenkt at tiden er inne for rappkjevta psykologer med manglende respekt for autoritet. Psykologer som tør å være politiske uten tvil om at de er like gode som fagpersoner. Vi sukker ofte over manglende mangfold i psykologstanden, med god grunn.

Men en kan undre seg over hvor mye kvotering hjelper om vi ikke tar vare på mangfoldet som allerede er her. Dersom vi som fagfolk skal kunne påvirke politikken, og dermed utforming av våre egne arbeidsplasser, må vi vise oss frem i åpne rom og heie frem dem som tør å mene noe, for uten dem skjer det ingenting.

Rappkjefta folk

Politikk er selvsagt ikke et substitutt for psykologi. Teser om patriarkatet hjelper ikke voldsutsatte kvinner med posttraumatisk stress, og troen på individers frie valg er ingen behandlingsmetode for tvangslidelser. Å ha en partipolitisk pin på skjorta når en møter en pasient, er rolleblanding, men det å ta med seg kunnskapen fra poliklinikkene inn i politikken er sårt trengt. Det er ikke tilstrekkelig å tenke at dette er Psykologforeningens jobb.

Selv har jeg valgt side

Til tross for det mange kunne ønske, så er det ikke slik at psykologer dikterer og politikere følger opp. Dersom vi skal flytte politikken, så må vi gjøre det fra bunnen og opp.

Selv har jeg valgt side: Jeg sitter i et fylkesstyre, jeg er folkevalgt. Min posisjon er kjent. Vi bør imidlertid være varsomme med å tolke fravær av politiske verv som fravær av politisk engasjement eller posisjonering. Jeg tror det finnes mange gode ideer om organisering av psykisk helsevern – og alle andre politikkområder – blant dere, mine kolleger. Jeg håper dere vil vise dem frem.

Jeg avslutter med en selvavsløring, og håper at den kan peke vei for andre. Min veileder i internpraksis sa til meg at jeg snakket for mye og tok opp for mye plass i gruppa. Jeg har ikke forandret meg særlig siden den gang. Gleden min var derfor enorm, og lettelsen likeså, da jeg gikk inn i politikken og oppdaget at det fins en plass for rappkjefta folk med for mange meninger. Profesjonen vår har hatt nytte av sine pøseselgere, og det er på høy tid at den drar nytte av sine breikjefta kvinner også.